

Rafko Valenčič

Prvi koraki zблиževanja med Univerzo v Ljubljani in Teološko fakulteto

Ponovna vključitev Teološke fakultete (TF) v Univerzo v Ljubljani je imela dolgo in težavno pot. Z vidika današnjih razmer težko razumemo ovire, ki jih je fakulteta kot ustanova srečevala. Status ustanove, študentov, profesorjev in uslužbencev je bil po izključitvi iz Univerze (z datumom 31. junij 1952) povsem spremenjen. Študentje, med njimi so bili izključno le kandidati za duhovništvo, so izgubili ne samo vse pravice študentov, kot so zdravstveno zavarovanje, odložitev vojaške službe do zaključka študija in druge ugodnosti, marveč so obstali ob robu tedanje družbe kot anonimni in hkrati nevarni državljani, ki jim je družba s provokacijami, obsodbami in zaporom skušala onemogočiti pot do duhovništva ali jih z obljubami odvrniti od te poti.¹ V času služenja vojaškega roka, v katerega so bili poklicani kadar koli med študijskim letom, so se pritiski v mnogih primerih še stopnjevali. Šele v 80. letih je tedanja Komisija za odnose z verskimi skupnostmi začela urejati vprašanje vpoklica k vojakom oziroma odložitve na najbolj ugoden čas za študente (po 2. ali 3. letniku študija), laiški študentje, ki so se vpisovali v vedno večjem številu, pa so šele ob koncu 80. let lahko dobili prostor v študentskem naselju. Nekdanje in na novo podeljene diplome TF so izgubile javno veljavo oziroma pravne posledice.

Nič boljše se ni dogajalo profesorjem, starejšim in mlajšim,² ljubljanskim in tistim, ki so l. 1945 zaradi nemške zasedbe prišli iz Maribora.³ Po izključitvi fakultete so izgubili status univerzitetnega učitelja, druge

¹ Prim. Zdravko Bahor, *Leta preizkušenj*, Ljubljana 1998.

² Med starejšimi so bili Josip Demšar, Janez Fabijan, Franc Grivec, Franc Ks. Lukman, Matija Slavič, Andrej Snoj in Franc Debevec; med mlajšimi Vilko Fajdiga, Janez Janžekovič, (Jože Lampret), Maks Miklavčič, Janez Oražem, Venčeslav Snoj, Roman Tominec, Anton Trstenjak in Anton Strle, s katerim se zaključuje vrsta profesorjev, ki so predavali v 50. letih. Prim. Aleš Gabrič, *Odpuščanje profesorjev Univerze v Ljubljani zaradi politično-ideoloških vzrokov*, v: *Univerza v Ljubljani, Politični pritiski in izključevanja učiteljev in sodelavcev z Univerze v Ljubljani. Poročilo komisije za rehabilitacijo univerzitetnih učiteljev in sodelavcev*, Objave št. 6/2000, 24-25.

³ Iz Visoke bogoslovne šole v Mariboru so prišli: Jakob Aleksič, Josip Jeraj in Vinko Močnik ter gimnazijski profesor na Ptujju Stanko Cajnkar.

pridobljene pravice ter osnovne pogoje za znanstveno delo, ki so bili že takoj po vojni močno okrnjeni. Profesorji, ki so po vojni odšli v tujino, so bili že leta 1945 »iz dosedanje službe in položaja odstavljani.«⁴ Profesorji dr. Aleš Ušeničnik, dr. Franc Ks. Lukman in dr. Matija Slavič, ki so bili rektorji Univerze v Ljubljani v času med vojnama, so po vojni doživljali hudo zapostavljanje: A. Ušeničnik je l. 1952 po »tihu čistki ... kratko malo potihem izhlapel« iz Akademije znanosti in umetnosti (AZU),⁵ F. Ks. Lukman je ostal le dopisni član Akademije, nehal pa je urejati Slovenski biografski leksikon, ki ga je vodil od začetka (1931-1952).⁶ Znanstveno delo teoloških profesorjev je bilo med vojno in po njej močno omejeno. Stiki s tujino so bili onemogočeni, domače znanstvene revije so prenehale izhajati (tako Bogoslovni vestnik, Čas).⁷ O takratnih razmerah zgovorno priča 10 letnikov na pisalni stroj natipkanega in v teoloških knjižnicah ohranjenega Bogoslovnega vestnika (1949-1960).⁸ Tako je bilo znanstveno in publicistično delo profesorjev omejeno na pisanje skript (priročnikov) v ciklostilni tehniki za študente teologije, ki niso imeli na voljo ne domače ne tuje strokovne literature. V Novi poti (1951-1970), glasilu stanovskega Ciril-metodijskega društva, so objavljali le profesorji (S. Cajnkar, J. Janžekovič, M. Miklavčič, A. Trstenjak). Nekaterim profesorjem je kljub temu uspelo objavljati raziskave v tujini, med njimi ekleziologu Francu Grivcu, odličnemu poznavalcu sv. bratov Cirila in Metoda ter ekumenskemu delavcu, ki je objavljajal doma, na Češkem in Hrvaškem. Antonu Trstenjaku so bila odprta vrata za objave v domači in tuji strokovni literaturi za antropologijo, psihologijo in psihiatrijo.⁹ Delno to velja tudi za raziskovalca slovenske teološke in kulturne preteklosti Marijana Smolika.¹⁰

⁴ Ti so bili: Ludvik Čepon, Alojz Košmerlj, Ignacij Lenček, Alojzij Odar, Josip Turk in Matija Slavič. Slednji se je kmalu vrnil nazaj. Prim. A. Gabrič, *n. d.*, 16-17.

⁵ Prim. Alenka Puhar, *Aleš Ušeničnik (1868-1952)*, v: *Delo* (29. marca 1989), 4, kjer pravi, da je bil l. 1948 A. Ušeničnik »potihem izključen iz AZU na svoj osemdeseti rojstni dan«.

⁶ Prim. Jože Ciperle, *Osmi rektor Univerze v Ljubljani: Franc Ksaver Lukman, 1926-1927*, v: *Vestnik*, Univerza v Ljubljani, 32 (2001), št. 3, 16-19.

⁷ O stanju verskega tiska prim. Rafko Valenčič, *Zamolčani in pregnani*, v: Peter Kvaternik (ur.), *V prelomnih časih*, Družina, Ljubljana 2001, 139-160.

⁸ Prim. Edo Škulj (ur.), *Bibliografsko kazalo Bogoslovnega vestnika 1921-1990*, v: *BV* 51 (1991) št. I, 1-92.

⁹ Več podatkov o tedanjih in poznejših profesorjih Teološke fakultete je mogoče najti v: Branko Stanovnik (ur.), *Univerza v Ljubljani. Biografije in bibliografije univerzitetnih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev*, Peta knjiga 1987-1996, I. del, Ljubljana 1997, 989-1095; o A. Trstenjaku glej *n. d.*, 1034-1041.

¹⁰ Prim. *prav tam*, 1023-1025.

1. Znamenja odjuge

In kakšni so bili odnosi med teološkimi profesorji in profesorji drugih fakultet do tedaj skupne Almae Matris? Nekateri izmed njih so ohranili prijateljske stike, kaj več, zlasti zaradi morebitnih neljubih političnih posledic za profesorje Univerze, ki so bili državni uslužbenci, najbrž tudi niso mogli storiti.

Kljub zaostrenim razmeram je bilo nekaj izjem. Nekateri profesorji so še vedno ostali člani Društva visokošolskih profesorjev Univerze v Ljubljani.¹¹ Na račun plačevanja letne članarine so imeli nekatere ugodnosti, ob smrti pa so bili domači deležni delnega povračila pogrebnih stroškov. Iz Društva visokošolskih profesorjev so prišli sredi 80. let predlogi za ponovno vključitev Teološke fakultete v Univerzo.¹² Ali je dalo društvo tudi uradno pobudo na Univerzo glede vključitve, ni znano. Še to: na pogrebu dr. Janeza Janžekoviča (14. marca 1988) je ob koncu maše v cerkvi Vseh svetih na Žalah spregovoril tudi dr. Marko Kerševan s Filozofske fakultete v imenu Društva visokošolskih profesorjev. Oba sta skupaj z drugimi sodelovala v prvih pogovorih in dialogih med kristjani in marksisti, pa tudi v pisnih polemikah.¹³

Stanje se je kljub vsemu začelo spreminjati, čemur sta botrovali postopna demokratizacija in ideološko odpiranje slovenske družbe. Že v 70., zlasti pa v 80. letih beležimo razne oblike sodelovanja in povezovanja med Teološko fakulteto in fakultetami Univerze v Ljubljani (predvsem Filozofsko fakulteto in Fakulteto za družbene vede – nekdanjo Fakulteto za sociologijo, politiko in novinarstvo) ter drugimi znanstvenimi ustanovami (Slovensko akademijo znanosti in umetnosti, Slovensko matico), srečevanja profesorjev na simpozijih in kongresih doma in v tujini. Sodelovanje se je uveljavilo predvsem pri mentorstvu ali somentorstvu pri diplomskih nalogah, magisterijih in doktorskih disertacijah, gostovanju profesorjev (A. Trstenjak od l. 1970 v Ljubljani in Zagrebu) ter uporabi knjižnic. Sčasoma je prišlo tudi do sodelovanja na področju raziskovalnega dela, ki je zahtevalo interdisciplinarno obravnavanje filozofskih, teoloških, zgodovinskih, literarnih, kulturoloških in drugih področjih človekovega duha, zlasti slovenske preteklosti.

¹¹ Člani so bili: J. Janžekovič, A. Trstenjak, R. Tominec in J. Oražem.

¹² Prim. Zapisnik seje DVP z dne 14. aprila 1988 ter dopis R. Valenčiča z dne 8. oktobra 1996 (oboje Arhiv TF).

¹³ Prim. BV 49 (1989), 93; *Tretji dan* 17, 1988, 8-9, kjer sta objavljena govora dekana R. Valenčiča in M. Kerševana.

a) Navajamo nekaj pomembnejših področij sodelovanja z domačimi znanstvenimi ustanovami za čas pred letom 1990.¹⁴

– Mednarodni in interdisciplinarni kolokvij: Znanost in vera (SAZU, Ljubljana, 10. 12. maja 1984). Pripravila sta ga SAZU in Sekretariat za neverne (Rim - Vatikan /F. Rode/). Med predavatelji so bili: V. Grmič, A. Stres, in A. Trstenjak.

– Zgodovinsko-znanstveni simpozij: Redovništvo na Slovenskem (Stična, Pleterje, Kostanjevica na Krki, 23.–25. maja 1984). Simpozij je pripravil Institut za zgodovino Cerkev pri TF. Predavali so A. Nadrah, F. M. Dolinar in M. Benedik.

– Mednarodni simpozij: 16. stoletje v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi (Filozofska fakulteta, Ljubljana, 27. - 29. junija 1984). Predavala sta: V. Grmič in J. Rajhman.

– Posvetovanje: Družbena in kulturna podoba slovenske reformacije (SAZU, Ljubljana, 24. in 25. oktobra 1984). Predavali so: V. Grmič, J. Rajhman in M. Smolik.

– Simpozij ob 1100-letnici smrti sv. Metoda (TF, Ljubljana, 13. in 14. februarja 1985). Pripravil Institut za zgodovino Cerkev pri TF s sodelovanjem Filozofske fakultete. Predavali so: J. Koruza, J. Šašel in J. Zor s FF ter F. M. Dolinar, M. Benedik, S. Ojnik in O. Črnilogar s TF.

– Znanstveni simpozij ob 400-letnici Trubarjeve smrti (Institut za zgodovino Cerkev pri TF in Slavistično društvo, Tübingen, 3. - 8. novembra 1986; Ljubljana, 9. - 13. novembra 1987). Predavali so J. Rajhman, M. Smolik, A. Strle in Metod Benedik.

– Simpozij: Vloga Cerkev v slovenskem kulturnem razvoju 19. stoletja (Slovenska Matica, Ljubljana, 16. in 17. marca 1988). Predavali so: M. Benedik, F. M. Dolinar, J. Juhant in M. Smolik.

– Znanstveno srečanje ob 1000-letnici pokristjanjevanja Rusije (FF - Oddelek za slovanske jezike, in TF, Ljubljana, 16. decembra 1988). Predavali so: F. Perko, S. Janežič, A. Štrukelj in M. I. Rupnik.

– Simpozija o Janezu Evangelistu Kreku ob 70-letnici smrti (TF, Ljubljana, 21. in 22. oktobra 1987). V odsotnosti hudo bolnega rektorja dr. Leopolda Leskovarja se je simpozija udeležil prorektor dr. Rastko Močnik. Na simpoziju je med drugimi predaval J. Prunk s tedanje FSPN.

– Simpozij o M. F. Dostojevskem (FF, Ljubljana, 24. do 28. julija 1989). Sodelovali so tudi profesorji TF.

Povabila k sodelovanju, ki so bila nekakšno tipanje, kako se bo odzvala družbena javnost, in niso imela uradnega značaja, so bila naj-

¹⁴ Prim. Jože Krašovec, *Sodelovanje Teološke fakultete z drugimi univerzami in fakultetami doma in v tujini*, v: *BV* 50 (1990), 27-34. Opomba: Pri navedbi sodelujočih navajamo večinoma le predstavnike teologije.

večkrat dana na osnovi osebnih stikov med profesorji TF in FF ter drugih znanstvenih ustanov. Najpogosteje so sodelovali A. Trstenjak, V. Grmič, M. Smolik, J. Rajhman, pozneje A. Stres, J. Krašovec in drugi. Veliko stikov je bilo med zgodovinarji s Teološke Fakultete s kolegi na Filozofski fakulteti in na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti (F. Miklavčič, kasneje M. Benedik in F. M. Dolinar), predvsem na simpozijih in na znanstveno-raziskovalnem področju.

b) Poleg sodelovanja z domačimi je potrebno omeniti tudi sodelovanje z mednarodnimi znanstvenimi ustanovami. Obsegalo je tako skupne raziskovalne naloge kot aktivno udeležbo na znanstvenih simpozijih in kongresih v tujini. Navajamo pomembnejše dejavnosti:

- Medfakultetni ekumenski simpoziji, ki so jih od l. 1974 prirejale izmenično vsako drugo leto Teološki fakulteti v Ljubljani in Zagrebu ter Pravoslavna teološka fakulteta v Beogradu. Zadnji simpozij je bil v Đakovu na Hrvaškem leta 1988. Predavanja so objavljena v znanstvenih zbornikih.

- Udeležba in sodelovanje na mednarodnih konferencah za sociologijo religije (CISR), na katerih je sodeloval zlasti V. Potočnik, občasno so se jih udeleževali J. Gril, J. Krošl, D. Oberžan, A. Trstenjak, R. Valenčič in drugi (Opatija 1971, Lousanne, Strasburg, Benetke, Dublin, Louvain ...).

- Teološka fakulteta v Ljubljani je v tem času podpisala sporazum o sodelovanju s Teološko fakulteto Univerze v Regensburgu (l. 1978). Sporazum je vključeval izmenjavo profesorjev in študijsko bivanje. Dejavna izmenjava profesorjev je bila tudi s Teološkimi fakultetami v Grazu (Avstrija), Zagrebu (Hrvaška), Gorica-Videm (Italija). Takšna srečevanja ustanov in profesorjev so spodbujala raziskovalno delo in sodelovanje, kar je tudi domače univerzitetne kroge spodbudilo k razmišljanju glede statusa in vloge TF v slovenskem prostoru. Profesorji TF so s svojimi dosežki bogatili tujino in širili svoja teološka obzorja, hkrati so odpirali pot ponovni vključitvi TF v univerzo. Njihova gostovanja niso ostala neznanstveni javnosti.

c) Tudi druge dejavnosti in dogodki v tem času so bili ali so postali znamenje prihajajoče odjuge. Navajamo jih po kronološkem redu.

- Pomembno znanstveno in raziskovalno delo sta si zastavila Institut za zgodovino Cerkve (1978) z zgodovinskimi simpoziji in izdajami *Acta Ecclesiastica Sloveniae* ter vsakoletnimi simpoziji v Rimu (od 1983 dalje), ki jih je pripravil skupaj s Slovensko teološko akademijo v Rimu. Katedra za svetopisemske vede, pozneje Institut za svetopisemske vede, je zasnovala nov prevod Svetega pisma. Tako je ob 400-letnici Dalmatinove Biblije (1984) izšel prevod Nove zaveze. Pri obeh projektih so sodelovali tudi strokovnjaki z drugih humanističnih področij.

– Ob 900-letnici najstarejše univerze na svetu, univerze v Bologni, je bila na slovesnost povabljena tudi Teološka fakulteta. Slovesnosti sta se od 16. do 18. septembra 1988 udeležila poleg rektorja ljubljanske univerze akademika dr. Janeza Peklenika in rektorja mariborske univerze dr. Alojza Križmana tudi dekan TF R. Valenčič in prodekan Stanko Ojnik. Teološka fakulteta v Ljubljani je bila med redkimi samostojnimi fakultetami tudi podpisnica dokumenta Magna Charta Universitatum, ki je opredelila razvoj univerze za nove čase.¹⁵

– Ob 70-letnici Univerze v Ljubljani (1989) sta na predlog TF in povabilo UL sodelovala na Posvetu o univerzi za 90. leta (30. maja 1989) tudi ugledna slovenska znanstvenika v tujini, bibličista prof. Karl Matej Woschitz iz Gradca-Celovca in Jože Plevnik iz Toronta v Kanadi. Oba sta bila tudi ob drugih priložnostih profesorja-gosta na Teološki fakulteti v Ljubljani.

2. Pot se pripravlja

Omemba raznih oblik sodelovanja, pa naj so pobude prihajale s cerkvene ali državne strani, so bile pokazatelj, da prijateljske in znanstvene vezi med osebami in ustanovami niso prenehale. Bile so znamenje, da so bili mnogi sposobni premagati obstoječe oblike političnega enoumja. Zavedali so se, da znanosti in njenemu razvoju kot žlahtnemu sadu človeških prizadevanj ni mogoče postavljati omejitev od zunaj. Še enkrat se je pokazalo, da je človekova svoboda duha močnejša od političnih in ideoloških ustrahovanj.

Prvi javnosti znan predlog za ponovno vključitev Teološke fakultete v Univerzo je prišel, kolikor je znano, leta 1987 s strani kandidata za prorektorja Univerze v Ljubljani dr. Rastka Močnika s Filozofske fakultete. V študentskem listu *Tribuna* in na javni predstavitvi v Študentskem naselju v Rožni dolini v Ljubljani je v svoj program vključil tudi ponovno vključitev TF v Univerzo.¹⁶ Humanistika, katere pomemben del je teologija, tvori ogrodje in je stalna spremljevalka človeškega iskanja. Brez nje ni popolne univerze, še manj celovitosti človeške misli. Zamisel je bila vržena v slovenski prostor, predlog pa je odmeval med drugim tudi na 13. kongresu Zveze socialistične mladine Slovenije.¹⁷

¹⁵ Prim. *BV* 1990; Magna Charta Universitatum je med drugim objavljena v *Dnevniku* (10. oktobra 1988), str. 16.

¹⁶ Prim. *Tribuna*, študentski list (Glasilo UK ZSMS), XXXVI, 1987, št. 14 (25. maja 1987), str. 8-9. Zapisal je, da se mora univerza reformirati od znotraj in od zunaj: »Ekspanzija navznoter: Ponovno vključiti Teološko fakulteto v univerzo, njenim študentkam in študentom pa zagotoviti status študenta z vsemi pravicami in dolžnostmi.«

¹⁷ Kongres je bil v začetku novembra 1989 v Portorožu; prim. *Kongres pobud in dopolnitev*, v: *Delo* (6. novembra 1989), kjer je zapisano: »Diplome, pridobljene na teo-

Ob izvolitvi za rektorja Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani (1987) je Leopoldu Leskovarju poleg ljubljanskega nadškofa dr. Alojzija Šuštarja čestital tudi tedanji dekan TF R. Valenčič. Nadškof. A. Šuštar je skrbno navezoval človeške in prijateljske stike z ljudmi, ki so delovali v znanosti in kulturi, ter z ustanovami, na katerih so delovali, tako z Univerzo in SAZU. V pismu dekana novemu rektorju dr. L. Leskovarju je poleg čestitk in dobrih želja za uspešno »znanstveno delo celotne ustanove ter reforme študija« omenjeno tudi upanje, »da se bodo stiki med Univerzo in raznimi fakultetami ter našo fakulteto ne le ohranili, marveč tudi poglobili ali navezali še na drugih področjih.«¹⁸ Odgovor rektorja je bil kratek in spodbuden. Tudi v čestitki prorektorju dr. R. Močniku je bila izražena želja za »uspešno delo glede vprašanj, ki ste si jih določili kot svoj program dela in prenove Univerze«, ter veselje, »da smo se lahko že v času priprav na izvolitev pogovorili o raznih vprašanjih«, zato tudi želja, da bi »stike še naprej ohranili in poglobljali.«¹⁹ V obeh pismih so omenjeni in ovrednoteni že vzpostavljeni stiki, dosedanje znanstveno sodelovanje ter upanje, da se bodo te oblike v prihodnje nadaljevale in poglobile.

Posebej velja omeniti dobrohotne nasvete in sodelovanje s profesorji FF in FDV. V ta namen sta bili oblikovani dve skupini, univerzitetna in teološka.²⁰ Skupini sta na osnovi pogovorov, do katerih je prišlo na pobudo R. Močnika in C. Tothove, in so bili 24. junija 1988, 10. februarja 1989 in 20. marca 1989, pripravili besedilo Protokola o sodelovanju med Filozofsko fakulteto Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani in Teološko fakulteto v Ljubljani z oddelkom v Mariboru. Protokol sta 19. junija 1989 podpisala takratna dekana dr. Dušan Nečak v imenu FF in dr. Rafko Valenčič v imenu TF ob navzočnosti rektorja Univerze akademika dr. Janeza Peklenika in velikega kanclerja TF nadškofa dr. Alojzija Šuštarja ter drugih predstavnikov obeh strani.

Protokol v uvodu in 9. točkah povzema zgodovinske mejnike visokošolskega študija med Slovenci, izključitev TF iz Univerze l. 1952, povezovanje in sodelovanje med TF in drugimi visokoškolskimi ustanovami na raznih ravneh v zadnjem desetletju, načrt za nadaljevanje in

loškem visokoškolskem študiju, naj se izenačijo in imajo isti status in javno priznanje kot diplome, pridobljene na drugih visokoškolskih ustanovah. Podpiramo vključitev teološke fakultete v Ljubljani in Mariboru v Univerzo, če to fakulteti želita.«

¹⁸ Pismo Rektorju dr. Poldetu Leskovarju, 3. julija 1987 (Arhiv TF).

¹⁹ Pismo prorektorju dr. Rastku Močniku, 3. julija 1987 (Arhiv TF).

²⁰ V prvi so bili R. Močnik, M. Kerševan, C. Toth, Z. Roter, Ignacij Voje – pozneje še D. Nečak, dekan FF; v drugi pa J. Krašovec, S. Ojnik, A. Snoj, D. Ocvirk, J. Juhant, R. Valenčič, pozneje M. Benedik.

poglabljanje dosedanjega sodelovanja ter ureditev statusa Teološke fakultete v okviru Univerze.²¹

3. Pot ni bila brez težav in pomislekov

Pot do vključitve TF v Univerzo še ni bila povsem odprta. Nov veter na Univerzi jeseni 1989 je delo nekoliko upočasnil, ni ga pa mogel zavreti. Nekaterim so se zdeli začetni koraki preveč smeli; imeli so vrsto pomislekov, ki so jih tako ali drugače tudi izrazili. Pogovor z novim rektorjem Univerze EK dr. Borisom Sketom (rektor 1989-1991) ter novim dekanom TF dr. Metodom Benedikom in nekdanjim dekanom dr. Rafkom Valenčičem l. 1990 so pokazali nekatere (verjetno bolj osebne kot uradne) ugovore. Naštevam jih po osebnem zapisu in spominu.

a) Na vprašanje, zakaj TF vztraja pri ponovni vključitvi v Univerzo, tedaj še Univerzo Edvarda Kardelja v Ljubljani, odgovor ni bil težak. Teološka fakulteta je najstarejša visokošolska ustanova na Slovenskem; bila je predhodnica univerze in njena soustanoviteljica leta 1919; navedena je kot prva med petimi fakultetami ustanoviteljicami; leta 1952 je bila iz političnih razlogov krivično izključena iz Univerze. Čas je, da se zgodovinska krivica popravi.

b) Na videz najresnejši ugovor je bil, da Teološka fakulteta ni avtonomna ustanova: odvisna je od ustanove, ki ima svoje središče izven domovine (Rim – Vatikan), ima velikega kanclerja, katerega vloga in kompetence niso jasne, njen program in delo urejajo cerkvene določbe, nastavitve profesorjev je v pristojnosti cerkvene ustanove itd. Odgovor je bil tako tedaj, danes pa še bolj, dovolj argumentiran in razumljiv: veliki kancler je vez med ustanovo in osrednjo rimsko kongregacijo, ki v ničemer ne krni avtonomije fakultete; potrditev programov in predavateljev s strani rimske kongregacije ima mednarodno veljavo; študij in diploma TF sta priznana po vsem svetu, zato je študentom brez težav omogočen prehod na druge teološke fakultete; habilitacija predavateljev s strani Rima pomeni priznanje njihove usposobljenosti glede na mednarodna merila, kar predavateljem omogoča prehod in sodelovanje na vseh ustreznih cerkvenih ustanovah po svetu. Za profesorje in študente je to priznanje, ki ima mednarodni pomen in ga danes uveljavljajo vsi primerjalni študijski programi in mednarodna merila za habilitacijo. Sicer pa je bila TF edina fakulteta na Slovenskem, ki je po vojni sploh ohranila avtonomnost v odnosu do države oziroma njene oblasti. Tedaj je univerza v Ljubljani še nosila ime »Univerza Edvarda Kardelja«!

²¹ Besedilo Protokola je objavljeno v *BV* 50 (1990), 29-30.

c) Očitek, da se želi fakulteta ponovno vključiti predvsem zaradi finančnih (gmotnih) razlogov, ni imel nikakršne osnove. Teološka fakulteta je po letu 1952 delovala brez vsakršne ali vsaj pomembnejše državne finančne podpore in je sposobna tako delovati tudi v prihodnje. Prejemala je subvencijo Komisije za verska vprašanja, ki je bila najprej dokaj skromna, pozneje pa celo simbolična. V vseh dotedanjih pogovorih in dopisih na ustrezne družbene in izobraževalne ustanove finančnega vprašanja nismo nikoli niti omenjali, kaj šele da bi ga postavljali v ospredje. Pogovor se je zaključil brez konkretnih sklepov in velikih upov na ugodno rešitev.

Praznovanje 70 letnice Univerze v Ljubljani l. 1989 je spodbudilo nadaljnja prizadevanja za ponovno vključitev, čeprav priložnostni zbornik ob tej obletnici, žal, TF ni obravnaval. Kljub temu so spodbude prihajale s strani znanstvenih ustanov (Univerza, SAZU), naklonjenost pa so izražali tudi politične ustanove (Izvršni svet, Komisija za verska vprašanja). S strani cerkvenega vodstva ves čas ni bilo nobenih zadržkov. Veliki kancler TF nadškof in metropolit dr. Alojzij Šuštar ter škofa ordinarija, mariborski dr. Franc Kramberger in koprski mag. Metod Pirih, so v pismu z dne 3. februarja 1990 soglasno podprli prizadevanja za ponovno vključitev.

Teološka fakulteta je 2. aprila 1990 poslala najprej vlogo na Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo, ki je bil naslednik nekdanjega Sveta za prosveto in kulturo pri Vladi Ljudske Republike Slovenije, za preklic nezakonitega odloka z dne 4. marca 1952. S tem preklicem naj bi bila odprta vrata za vlogo na Univerzo v Ljubljani. Še isto leto, 30. junija 1990, je TF poslala vlogo na UL za ponovno vključitev v Univerzo.²²

Televizijski pogovor 3. julija 1990, v katerem so bila soočena dokaj nasprotna gledišča tedanjega rektorja UL prof. dr. B. Sketa in dekana TF dr. R. Valenčiča, ni obetal veliko. Nadaljnji dogodki pa so se kljub temu razvijali v bolj pozitivno smer, kot je bilo pričakovati. Tako je B. Sket že isto jesen bolj dobrohotno zapisal, da je bila »izločitev Teološke fakultete ... škodljiva in je povzročila njen razvoj stran od nekaterih splošno uveljavljenih univerzitetnih načel.«²³ Končno je Skupščina Republike Slovenije 2. maja 1991 izdala Zakon o spremembah in dopolnitvah o pravnem položaju verskih skupnosti. S tem je fakulteta dobila

²² Glede poteka vključevanja in odprtih vprašanj prim. Rafko Valenčič, *Teološka fakulteta spet članica ljubljanske univerze*, v: *Slovenec* (21. novembra 1992), 29.

²³ Prim. Boris Sket, *Kako je »politika« krojila univerzo*, v: *Delo*, Sobotna priloga (22. septembra 1990), 27-28. V tem smislu je treba brati tudi zapis v *Tribuni* (26. novembra 1990), št. 18, str. 20-21.

status državne ustanove, diplome pa javnopravni pomen.²⁴ Do ponovne vključitve je končno prišlo dobro leto pozneje, 18. novembra 1992.

V istem času kot ljubljanska si je tudi teološka fakulteta v Zagrebu (Katolički bogoslovni fakultet) prizadevala za ponovno vključitev v univerzo. Dosegli so več, kot so pričakovali. Izvršni svet Sabora Hrvatske je dne 23. junija 1990 preklical odločbo iz l. 1952 glede izključitve fakultete iz univerze, s čimer je dal vsem dokumentom fakultete, izdanim v tem času, trajno veljavo.²⁵ Pol leta pozneje, 5. februarja 1991, je bila teološka fakulteta ponovno vključena v Univerzo v Zagrebu.²⁶ Verjetno je tudi sklicevanje na hrvaško rešitev prispevalo k ugodni rešitvi naših vlog.

Sklep

Dogodki in navedeni podatki, utemeljeni na objektivnih dejstvih ter osebnih spominih, narekujejo nekaj spoznanj, ki jih lahko strnemo v naslednjih točkah.

a) Pobuda za ponovno vključitev Teološke fakultete v Univerzo je prišla od zunaj, najprej s strani izobraževalnih ustanov, pozneje je bilo temu naklonjeno tudi politično vodstvo. Profesorji in študentje TF smo taka pričakovanja skrivoma gojili, zato smo bili pozorni na dogajanje in predloge, ki so bili znamenje dozorevanja tedanje družbe. Smemo trditi, da je bila ta pot boljša, kot bi bila prezgodnja pobuda z naše strani, ki bi (morda) rodila prej nasprotovanja univerzitetnih ustanov in političnega vodstva kot pa njihovo soglasje. Stvari so morale dozoreti in so dejansko dozorevale.

b) Znanstveno, raziskovalno in pedagoško delo, ki ga je kljub težavam in oviram opravljala Teološka fakulteta v našem prostoru, ni ostalo neopazno izobraževalnim ustanovam, akademskim krogom in družbeni javnosti. Čutili so absurd, da so teologi na znanstvenem področju enakovredni sogovorniki svojim kolegom in ustanovam, da nas kot take priznava in upošteva tujina, medtem ko v domovini še vedno živimo ob robu družbenega dogajanja in priznanja. Še bolj je bilo kričeče dejstvo, da so politične in ideološke razmere poglobljale prepad med posameznimi vejami znanosti, ki po svoji naravi težijo k enovitosti, dopolnje-

²⁴ Prim. opombo 22.

²⁵ Prim. AKSA (27. 7. 1990), št. 30 (1053), str. 1. Prim. tudi daljši pogovor med predstavniki TF, Univerze in vlade pred preklicem odločbe iz leta 1952, v: AKSA (22. 6. 1990), 22 (1048), 15-20.

²⁶ Prim. AKSA (1. 3. 1991), št. 9 (1083), Priloga 10-11. Izvršni svet Sabora Hrvatske je preklical izključitev iz l. 1952, tako da je bila fakulteta dejansko ves čas članica univerze, v tem času izdani dokumenti pa imajo pravno veljavo.

vanju in interdisciplinarnosti. S tem pa so poglobljali tudi prepad med ljudmi in njihovimi znanstvenimi prizadevanji. Pokazalo se je, da zlasti humanistične vede ne morejo zadovoljivo reševati mnogih vprašanj brez teološkega ozadja z ene strani, prav tako pa tudi teologija ne more uspešno delovati v korist človeka brez (novih) antropoloških spoznanj. Glas dobronamernih ljudi, tudi predstavnikov drugačnega svetovnega nazora, je imel pomembno vlogo ne samo v pobudah za vzpostavitev prvih oblik sodelovanja, marveč tudi v predlogih za ponovno vključitev TF v Univerzo.

c) Tudi bližajoče se demokratične spremembe v 80. letih so bile v ozadju pobud za priznanje in ponovno vključitev TF v UL. Teološka fakulteta sprejema svojo navzočnost v svetu znanosti in kulture v duhu konstitucije o cerkvenih univerzah kot nalogo, ne pa kot privilegij ali zgolj znamenje naklonjenosti neke družbe.²⁷ Njena naloga je služiti celostnemu razvoju človeka, blaginji in razvoju družbe, kar znanstveno delo gotovo je. Zaveda se, da tedaj, ko dela v korist človeka in družbe, izpolnjuje božji načrt in pomaga človeku k izpopolnitvi. Tedaj je tudi v službi evangelija.

²⁷ Prim. Janez Pavel II., Apostolska konstitucija *Ex corde Ecclesiae* (1995); prim. *Cerkev in kultura*, CD 59, Ljubljana 1995.